

Viszontlátásra tegnap

Ne telefonálj. Tíz-tizenkétezer kilométerről ne telefonálj, mert semmi értelme nincs. Hagyjuk ezt a politikuskoknak. Telefonáljanak ők a pénzükhöz; remélem, van még mit mondaniok egymásnak. Irjál inkább. Vagy talán ne is írd. Olvassál helyette. Olvassd szabad idődben Petőfit, Jókait, Mikszáthot, Aranyt, olvasd Babitsot, Kosztolányit, Déryt, Illyést. Öbennük olyan jogaink vannak, amelyeket senki sem vehet el tőlünk. Az óceánon átjön ugyan a hang, de engem eléggé zavar, hogy halak úsznak a kábelek körül, a mélyvízkie testé hidegen világít, delfin siklik, talán éppen egy cápa is rohamoz; hatalmas hajók fegyvereket visznek valahonnan valahová; fent repülőgépek döngenek el egymás mellett kiszabott folyosóikon; államférfiak táviratokat küldenek a különgépek fedélzetéről az alattuk lévő országokba vagy ahol csak egy kis sziget van, oda; igaz, hogy felfedeztetlen már alig lehet, de hátha mégis, és lakhat ott egy szerezsen király, aki sohasem kapott még dísztáviratot, noha egyre súlyosabb aranypaszományokat visel a vállán. És árfolyamok, még tözsedel hírek is repülnek a tengerek felett, az egyiket egy bécsi bankár várja, Prins Eugen Strasse-i irodájában, amelynek ódon astatáin ragyognak a vörös rézkilincsek, a másik meg arról tudósít, hogy a világnak valamelyik sarka nagy robajjal megfordult. Mi ezek mellett a mi szavunk? Vigyázz magadra, vigyázz magadra, várak, maradj, tanulj, élj. Szeretlek — értelmetlen, ostoba a szó apa és lánya között, nem jelent semmit. Kivált ha nem is mondják ki. Ez a szó, más hangzásban, régen jelentett valamit, az élet elején, s a férfikor kezdetének újjongó éveiben, amikor reszkette vártam egy telefont, egy levelet, egy ilyen szót valajikiktől, akik ki is mondták, de régen elcsúsztek a múlt ávarában, csak egy maradt meg, holtunkiglan.

Szép, intellektuális ősz van most itthon, elszánt lányok süttetik magukat delenként a tóparti szürke köveken, üve vagy félíg fekve, „az álomok népének közepe”, mert hogyne ismernék ők az Anatole France-motót valamelyik regényének a címe alatt, ezért is intellektuális az ősz. Mindig az jut az ember eszébe, amit más mondott. H. László, a szülészorvos, miközben szobája ablakában könyköltünk cigarettázva a tavaszi éjszakában, és néztük az újonnan is holt panyvákra halk fényeit, várva, hogy a nővér a karjára vegyen és behozzon megmutatni, azt kérdezte, mit írunk be, május 31-én vagy június 1-jén szülessen-e. Mondtam, hogy május 31-én, nem azért, mert igaz, hanem mert szebb. Fogalmam sem volt még arról, hogy a szép is igaz, a választásnak tehát nem volt jelentősége. Így most ez szerepel az uttévben, amelyet néhány hete fehér és fekete vámtiztek és biztonsági alkalmazottak forgattak a kezükben, összehasonlítván fényképet az arccal. H. akkor a kórházablakban még azt mondta, hogy nem csak gyerek, gond is születik ilyenkor; ezt sem, azt sem értettem, mi az ördögöt ért az ember huszonhárom-huszonnégy éves korában? Ha mindent elolvasott, amire addig ideje volt és mindent megtanult is, amire kényszerítették, még azt is, bár ösztönösen viszolygva a kifejezés tartalmának a hülyeségétől, hogy új típusú ember születik, semmit. Vagyis éppen amennyit most, újabb negyedszázad után, amikor, ha akar-nám, finom japán asztali kvarcóra praktikus és rjt grafikával megkomponált reszkető jeleiről olvashatnám le az időt, nem pedig a régi családi falióra római számairól, amelyekre pillantva nagyapád hivatalba indult, nagyanyád kiadta rendeletét a látnak, dédapád kinyitotta a boltot, messzibet nem tudok a minapi tegnapi-ról.

Hazádnak rendületlenül, mondtam magamnak, s amit magamnak mondog, azt nek is mondom, a múltkor, egy rossz éjsza-

ka különösen fájdalmas pillanatában, de aztán megnyugodva aludtam vissza magamat a semmibe, mert nyomban az is eszembe jutott, hogy hiszen a haza sem rendületlenül... Vagy mégis? Lám, a külföldi társ mellé korszerű nagylelkűségében még olyan útlevelet is ad, amivel akár naponta haza lehetne repülni, megnézni a postáladában a leveleket, megjelenni a nagymamát, elfutni a megjelölt patikába, Cotazym Forte-t hozni, ami pedig nem egyszerű, mert előjáró főorvosnak kell hiteltelnie az igényt, hogy ne jusson visszaélő bűnbözk kezébe, akik gyomorgyengeséget színélve akarják kijátszani a gyógyszerimportáló egészségügyi szervezeteket, ha lenne már rendszeres Föld-Föld úrhajójárat, ami nem sokára lesz. Adott egyetemi diplomát is, többszöri felvételi próbálkozás után, mert természetesen befolyásos protektort keresve kezdtem, s ígéretében megnyugodva utaztam el valami külföldi eseményre, ahol telefonon ért a hír, hogy kiröpítettek. Ilyenféléképpen volt utána is, mignem beláttuk, hogy Magyarországon ezt is, mint mindent késedelmesen, kanyargósan és rendellenesen lehet elintézni, de azért hazádnak rendületlenül, megis, és mindig. Mert hol vagy otthon? Csak a nyelvben. De ehhez tudni kell azt, hogy *Lassan szállj és hosszán énekelj, haldokló hattým, szép emlékezet, meg Tündér Mihany, felerlezz-e énnekem, ha még egyszer azt mondom, ifjúság* — csak hogy titeket inkább arra tanítottak, honnan származott a költő, mint arra, hogy mit írt. Igaz, ez tíztizenkét éve volt, de végigolvastva egy irodalmi tankönyvet, bár én is ilyenfélebből tanultam már, eltűnődtem, ha ezek a költők mindig csak az elnyomással, a szolgásgal, meg az osztálykorlátokkal foglalkoztak, hogyan lett a magyar költészet? A furcsa az, hogy amit a szálak szavú és szószátyár tankönyv állít, abban voltaképpen van igazság, csak hogy nem a művekből vezet el a tanulsághoz és gondolathoz, mert bizalmatlan, tudathasadtt és gyanakvó, hanem a frázist akarja élménnyé tenni, mit nem lehet, s azért nem is érdemes megtanulni.

A bajok elmúlhatnak. A kedélytelenség tartósabb. A sóhajnak is ereje van. Átszáll a nagy vizek fölött. Talán valahol a tenger közepe táján meg is pihen. Egyszer, az Atlanti-óceán egén, a repülőgépen kigyulladtak a jelzőlámpák, megszólalt a kapitány, hogy szijazzuk be magunkat, le kel szállni, soron kívüli tankolás lesz, mert a nagy ellenszél miatt a motorok elfogyasztották az üzemanyagot. Mutatták is az óceánban a két sziget, Santa Maria, ha jól emlékszem, akkorának látszott, mint a nádas csuhéj-folt Badacsony és Kisőrs között a tóban; uramisten, hogyan találja el ez a hatalmas gép, nem száll-e mellé? Eltalálta. Talán a sóhaj is új erőre kap azon a kis szigeten, aztán újra felemelkedik, átváltozik, esetleg pára lesz belőle vagy szív alakú könnyecske, és megérkezik a túlsó partra, leesik és szétporlad egy háztetőn, senki se veszi észre. Nem szerettem azokat a háztetőket. Ki tudja, miért nem szeret az ember bizonyos háztetőket? Mert laposak? Mert vörösek és hetykén ferdék? Mert a tüzlétrákról, amelyek a házak külső falain éktelenkednek, egy-kettőre föl kell futni rájuk? S a legújabb százhatvan emeletes felhőkarcolót miért nem? Amelyek alól, a panoráma élvezetére kiképzett kis üveg-ülőkékből lehet lepillantani a városra. Azokat meg azért nem, mert a szédítő magasból felülről látni a madarakat, amelyek lent lengenek; tisztességes ember nem felülről nézi a madarakat, micsoda dolog az? Nem is hiszem, hogy a madarak ne tiltakoznának a durva indiszkrécio ellen. Ember ilyesmi miatt már úgyse tiltakozik manapság, megszokta. Mindent meg lehet szokni, a természetünk jótékonyan átrendezi az alkalmazkodó képességünket. Szemem se rebent egy minapi reggelen a vidéki nagyváros cukrászdájában, ahol

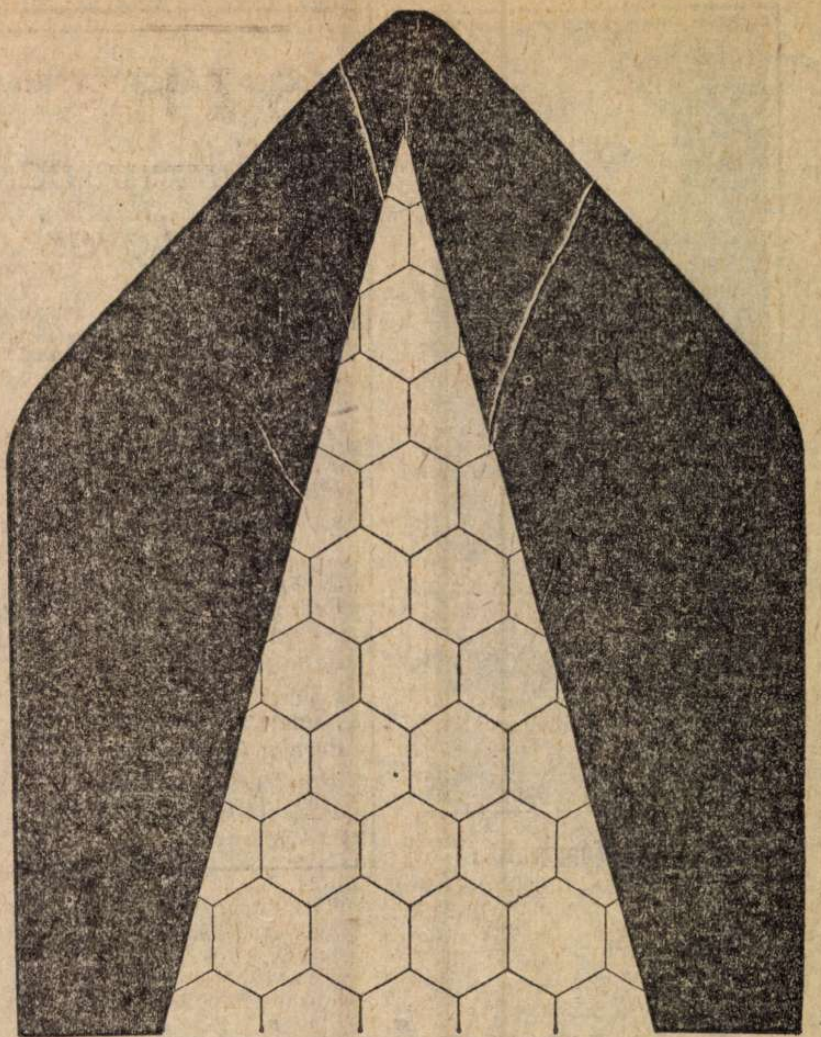
kávé mellett kora reggel egy hivatal nyitására vártam, hogy gyerek-kocsival igyekvő, elegánsan öltözött kismamák egymás után jöttek be, útközben felhajtani egy-egy konyakot vagy cseresznyét, némelyikük kettőt, sietősen, hogy később, megszabadulván a szeretett tehertől, sörrrel folytatódjék a tétlen délelőtt. Az Assisi rongyosan és szegényen és józanon volt boldog, ők így.

Itthon már lassan lekopaszodnak a fák, ablakom előtt a falról lecsüngő vadszőlő levelei vörös vércseppeként repkednek a levegőben, s összeütödvé finoman zörrennek; a pusztulás szelid lázadás. Dió pereg, mandula hullik, decemberig tartó lassú munkálkodás délutánonként felszedgetni, majd örömteli lecke kigondolni, hogy kinek ajándékozzuk el, mert összejön belőlük tíz-tizenöt kiló is az év végéig, megfontolt hajladosom eredményeként, de még a tavalyiból is van, amit veled együtt szedtünk fel. Látod, hát éppen ilyen dolgok miatt ne telefonálj, mert nagyon nehéz ezt elhallgatni, a gyümölcsösládákban barnálló tavalyi diót és mandulát, amit össze kellene már törni, megtisztítani, és szokás szerint elajándékozni, mert ugyan mi másról érdemes beszélni? Talán, hogy miként rendezték be a konyhát? Vagy mivel üti el napjait utcaszomszédok, az ot-tani külügyminiszter? Biztosan van neki egész napra való dolga, reggel elmegy, este hazatér, ha közben nem ütik agyon. Ha meg agyonütik, lesz másik, ilyesmi állásra mindig akad madár. Itt van ez a kiskereskedő is, nem messze tőlünk. Rossz helyen az üzlet, eddig valamennyi tulajdonosa tönkre ment, de mindig van valaki, aki új akarattal újra kezd, mert azt hiszi, hogy majd ő. Adler bácsi, a dunaföldvári öreg orthodox zsidó kereskedő, gyermekkorom fekete kabátos szomszédja nem ment tönkre, mert tudta, hol kell az üzletnek lennie, ámde őt meg az egész családjával együtt elégették. A nyáron mutattam neked a házát, azaz csak a helyét, mert most Tüzip-telep van ott, akaratlanul mentő, de ez nekik már mindegy, hiszen elszálltak egy lengyelországi kéményből, föl egyenesen a mennyezságra.

Ne telefonálj, mert úgyis egész nap a telefont nézem, és amikor megszólal, csak ilyen tegnapi dolgokat tudok mondani, még akkor is, ha nem ezeket halld, hanem a színpadias érdeklődést, hogy most mi van éppen ott nálad. Talán a szó megtéveszt, de lelki mélyén tudod már, hogy akik elutazik, az a képzeletünkben újra megszületik, a jelen múlttá változik, szorongás markolva a szívét, hogy támadhat valami gyermekbetegecs, gyulladás, torokfájás, gyomorrontás, kanyaró, skarlát, óvodai baj, iskolai baj, felfordulhat a csónak a balaton szélben, a gaz fiú nem megy el a randevúra, egy tanár az egyetemen a tizenharmadik századi normann fonetikáról faggat, és mérgeledöm, mi az, talán neki van akkoriból való hangszalagja?

Le vesszük a fehér nyári zsalugéteket. Evről évre ismétlődő imbolygás a létrán, tavasszal föl, ősszel le, jönnek a külső üvegtáblák, amelyek napfényt téli délutánokon, ha kintől nézzük, sárgán tüzelnek, de bent csak a hideg hiány, ami számárság volta-keppen, hiszen sehol semmi csapás, mert igazán nem az, hogy valaki jó helyre ment, s majd visszajön.

Elment a jövőbe, s itt maradt a múltban, a viszontlátás tegnapi lesz. Az évek már nem előre osonnak halkan, mint a gyíkok téli szállást keresve a kövek repedése között, hanem visszafelé mennek, a néma mulandóságba, s ami gyenge sugaruk maradt, azt talán még kiadják. Tudom persze, hogy mindez nem így van, de hol itt az ész? A lélek kormányzatának dolga ez, s így is marad, javíthatatlanul, bár az értelem mosolyogva fogja föl, hogy igaz volt a tizen-nyolcadik századi diplomátnak: jaj a rossz kormányzatoknak, és háromszor jaj nekik, ha meg akar-nak javulni.

Szenes Zsuzsa: Levél

KÁROLYI AMY:

Arlecchino jegyzeteiből

Nagy pocák

*Keveredik a tintakék,
az öblítővíz kékítője —
Az ember mosódézsába néz,
avagy Messzina tengerébe,*

*vagy diák-kori nagy pocák,
egymásba mosott folt-sereg —
pedig csak szeptember első hetében
keverednek a fellegek.*

MAJD A NEKROLÓG! Azt senki sem irigyl el: „én is kérek egy kis nekrológot”.

LISZT FERENC a római időszakban: „Muszáj komponálnom, ugyanazért, amiért a számár ordít, a béka brekeg, a madár csicsereg.”

W. S.: „Azt álmodtam, egy Mondrian-képen állok, s a lábam alól kilazul a geometrikus minta egyik rácsa. S én úgy éreztem, a világmindenség mozdul meg láttam.”

Mint a gamelang zene vagy mint a buggyanó víz, olyan e madár pityegése. Csak tudnám, a sok madár közül melyiknek a hangja?

A KÓRHÁZI SZOBA egyik ágán beteg fekszik. *En a másik ágyon heverek: tanú, társ, jelenlét. Kinyitom a fölső ablakot, négyoszögű részlet árad be az égből. Felhő-seregek vonulnak ivben, bizonyítandó, hogy világunk kerek. Bárányok, tigrisek, Picasso-maszkok. Az egyik maszk szemén átkéklk az ég. Kék szem. S ahogy egy végső vonal függőlegesen vagy átlósan, vagy mint a művész szignuma vagy a kínai képtulajdonos pecsétje: grafikus alakzat szeli át a képet: az ablak-négyoszögben ék alakú vadlúdcsapat repül.*

Richard Jenkyns írja egy viktorianus erkölcsről szóló könyvet ismertette: „Egy modern népi mítosz szerint a Viktória korabeliek olyan prúdek voltak, hogy illem okából földig takarták le az asztalokat és zongorákat. Ez a feltervés hamisnak tetszik, de szimbolikus ereje van. A képzelőerőnek — lévén állandó erotikus izgalom állapotában — még az is túl sok volt, hogy egy asztallábat elviseljen.”

KEDVES, magyaros arc. A jó öreg korcsmáros vagy a jó öreg lisztes molnár arca. Persze, lehet erdész, segédhivatali igazgató, de mindenekelett nagypapa. A szeme kék, vonásaiba még beleidegződött a nyájasság. Mindjárt felnevet valami férfi-kópéságon, vagy megbocsátja unokája rosszkódását. Ha jobban megnézed, üveges zománc szigorítja el a képet, mereven befelé néz. A nagypapa örült.